

«Наш націоналізм знає ступенів любови, але не знає ненависти, не знає негації любови» (Особливості концепції християнського націоналізму Августина Волошина)

У статті проаналізовано концепцію християнського націоналізму Августина Волошина, яка відображена в його публікаціях «Наш націоналізм» та редакційних передмовах, у зіставленні з працею відомого галицького науковця Костянтина Чеховича «І. Генеза і суть націоналізму. II. Християнський націоналізм».

Ключові слова: Августин Волошин, Костянтин Чехович, націоналізм, християнський націоналізм, концепція, ступені любови, еволюція світогляду.

Вступ. У другій половині 30-х рр. ХХ ст. на західноукраїнських землях помітно зросло зацікавлення проблемою націоналізму взагалі і християнського націоналізму зокрема. Питання християнського націоналізму глибоко осмислювали на Закарпатті і в Галичині відповідно визначний український політичний, громадсько-освітній та релігійний діяч, учений-педагог, редактор, видавець, журналіст і публіцист, а в майбутньому президент Карпатської України Августин Волошин та відомий галицький науковець Костянтин Чехович. Творчу спадщину А. Волошина та К. Чеховича щодо проблеми християнського націоналізму осмислювали сучасні науковці В. Тарасюк [1], автор цих рядків [2] та М. Комариця [3]. У цій статті зроблено спробу проаналізувати концепцію християнського націоналізму А. Волошина, яка відображена в його публікаціях «Наш націоналізм» та редакційних передмовах, у зіставленні з працею відомого галицького науковця К. Чеховича «І. Генеза і суть націоналізму. II. Християнський націоналізм», однак більшу увагу приділено висвітленню особливостей християнського націоналізму А. Волошина.

Результати й обговорення. У 1935 р. Августин Волошин опублікував на сторінках газети «Свобода» – органу Християнської народної партії Підкарпатської Русі – статтю «Наш націоналізм» [4]. Частково цю публікацію проаналізовано в контексті розгляду національного відродження закарпатських українців та розвитку на Закарпатті українського націоналізму в статті «Утвердження на Закарпатті українського напрямку та поширення пресою ідей українського націоналізму» [5]. Однак щоб детальніше поміркувати над концепцією християнського націоналізму А. Волошина, насамперед стисло висвітливо основні ідеї, викладені у його статті «Наш націоналізм».

А. Волошин підходив до розгляду питання націоналізму із християнських, гуманістичних і

філософських позицій. Він дотримувався думки, що існують різні ступені розуміння національної ідеї, між якими є суттєві відмінності. Найнижчим ступенем інтернаціоналізму А. Волошин уважав національний нігілізм, який не визнає жодної різниці між своїми і чужими людьми. Якщо б теплоту національного почуття виразити за термометром, то нігілізм знаходиться «ниже від нуля» і в національному питанні є абсолютно «студений, замерзлий».

На цих засадах, вказував А. Волошин, стоять і комуністи, матеріалістичні погляди яких адсорбують різноманітні ідеї духовної культури. Заради свого панування прихильники цієї ідеології дозволяють собі агресивне національне переслідування, як шовіністи, що й засвідчує сумна доля нещасної України, де проводиться нищівна «москалізація» і нищиться ідейна національна культура.

Трохи вище за комуністів піднялися соціалістичні партії, які, на думку А. Волошина, визнають національну диференціацію людства, але їхня класова боротьба розпалює ненависть пролетаріату до інших суспільних класів, чим нищить будь-які зв'язки любові між представниками однієї нації.

Далекоглядною була волошинська оцінка фашизму та гітлеризму. Він, зокрема, зазначав, що фашизм і гітлеризм – це «пересажений» націоналізм, насичений несправедливою ненавистю до інших націй. Такий «перегнаний» (запозичений) націоналізм був уже в минулому столітті і називався шовінізмом, але «належав тільки до одиниць», а не був загальною програмою націй. Шовінізм нинішніх часів, відзначав А. Волошин, робить із націоналізму ідола («болвана») і тим витворює новий рід поганства, який замість фізичних предметів, сил або явищ вивищує природу расову, ставлячи її вище всіх ідей.

А. Волошин уважав, що свідомий християнин не сягає висот шовінізму, фашизму, расизму, але і не опускається у глибини нігілізму та

соціалістичного матеріалізму, і підсумовував: «Наш націоналізм є християнський, який дивиться на рід людський, як на велику родину дітей Божих, як на велику соціальну одиницю, в якій суть менші одиниці, одиниці націй, держав, країв, громад і родин. Наш націоналізм знає ширшу і узшу координацію, знає дальшу і ближшу солідарність. Наш націоналізм руководиться вічними засадами *любви до ближнього*, а тота любов знає ступені любови...».

Серед тих ступенів А. Волошин вирізняв передусім такі: із ближніх людині ближчою є її родина, найближчі родичі, діти, брати, сестри, тому ближчим є громадянин, що працює спільно з вами, ніж той, який не має з вами жодної справи.

«Ближший мені... Русин, як Словак, – писав А. Волошин, – бо мій брат по народности має більше звязків зі мною, як Словак», адже вони народилися у тій самій культурі, яку витворили їхні предки й яка живить їх.

Виходячи із засад, що Закарпаття є складовою частиною Чехословацької республіки, А. Волошин, визначаючи ступені любові, зробив таку класифікацію: після представників свого народу ближчими йому є чех і словак, з якими живе в одній державі, аніж німець чи італієць. На його думку, «наш націоналізм знає ступені любові, але не знає *ненависти*, не знає негації любові. Наш націоналізм приписує держатися до засад *справедливости і милосердя* супроти кожного і не свого».

А. Волошин доходив висновку, що християнський націоналізм до певної міри є інтернаціональний, однак він, «не знаючи класової ненависти, голосить висшу, теплішу звязаність між синами одної нації, як націоналізм класових партій». Християнський націоналізм вимагає захисту справедливих домагань однієї нації від іншої, але не дозволяє насильства, зловживання силою, ненависті однієї нації супроти іншої лише за те, що і та, можливо, слабша нація вимагає вільного розвитку своєї культури.

Такими є основні тези статті А. Волошина. Як бачимо, ідеї християнського націоналізму, які він відстоював, базуються передовсім на глибоких гуманістичних засадах та християнському вченні. Певною мірою християнський націоналізм А. Волошина можна б назвати загальнолюдським.

Звернення А. Волошина до проблем націоналізму засвідчує не лише його великий вплив на закарпатських українців, а й розуміння самим автором публікації важливості християнського націоналізму в суспільно-політичному розвитку української нації.

«Наш націоналізм» А. Волошина – це передовсім націоналізм, який сповідувала Християнська народна партія Підкарпатської Русі, тож закономірно, що він міг бути лише християнським. На переконання друкованого органу цієї політичної структури – газети «Свобода»,

український націоналізм побудований саме на християнських засадах. Про це йдеться і в редакційній статті «Щоб все було ясно... Відповідаємо “Вперед”», яка правдоподібно належить перу самого А. Волошина (він у цей період був власником газети і входив у її редакційний комітет). Спростовуючи закиди часопису «Вперед» нібито «Свобода» стала органом «фашистівського націоналізму», редакція писала, що «Свобода» не змінила своєї позиції, «не перейшла ні до нездорового гіпернаціоналізму, який впрочім в українському народі й не проявляється, бо український націоналізм не протриває християнським засадам, є на них побудований...» [6].

У трактуванні А. Волошином християнського націоналізму помітна одна суттєва особливість. Розглядаючи людський рід як «велику родину дітей Божих», А. Волошин сповідує мирний шлях у вирішенні проблем тієї чи тієї нації, бо «наш націоналізм знає ступенів любові, але не знає *ненависти...*», а у вимозі «оборони справедливих домагань одної нації проти другої» не дозволяє насильства і зловживання силою, адже християнський націоналізм приписує «держатися до засад *справедливости і милосердя* супроти кожного і не свого». Чи дає це нам підставу стверджувати, що А. Волошин не був прихильником збройної боротьби за справедливі домагання поневолених націй, зокрема української? Опосередковано публіцист відповідає на це запитання у цій самій статті.

До 1918 р. перед переворотом, вказує А. Волошин, «мадярські» (угорські) шовіністи ненавиділи «тих наших русинів (Духновича, Добрянського), що не хотіли затопити наш народ в морю мадяризації», і «політика того несправедливого і нехристиянського мадярського шовінізму продовжається у нас і нині...». І далі писав: «Ми надіємося, що велика катаклізма світової війни поволи приведе і мадярських і мадяронських шовіністів до признання природних прав Русинів і тоді перестане у нас і язикове питання, роздуване тепер головно в інтересі дальших планів тої нехристиянської шовіністичної політики».

Однак гору в А. Волошинові брав гуманіст, який передовсім сподівався, що всі питання найкраще розв'язувати мирним шляхом, шляхом розуму, тож він висловлював сподівання, що в чеських національних партіях переможуть ідеї християнського націоналізму та справедливої кооперації і солідарності, які б додали сили державі, культурний і господарський розвиток закарпатських українців відбувався б швидше і успішніше. Тут варто зазначити, що інший ідеолог «християнського націоналізму» – відомий галицький науковець Костянтин Чехович – зазначав, що «християнська етика дозволяє справедливую війну. Подібно як в обороні особистої власности і чести можна уживати засобів фізичної сили, так само в обороні нації і в обороні Божої справи» [7, с. 23].

Цікавим видається розгляд статті А. Волошина крізь призму тези К. Чеховича, що «християнський націоналізм глибше розуміє історичну місію своєї нації» [7, с. 28]. Як можна висувати з думок А. Волошина про християнський націоналізм, історичну місію найзахіднішої галузки українського народу – закарпатських українців – він вбачав у побудові справедливого державного устрою в Чехословацькій республіці, однією із складових частин якої була тоді Закарпатська Україна (Підкарпатська Русь). Досягнути цього можна було, на його переконання, мирним шляхом, шляхом співпраці («справедливої кооперації і солідарности») з іншими народами.

Відзначимо, що А. Волошин ще 1925 р. окреслив найважливіші складники національного відродження закарпатських українців, за допомогою яких можна досягнути успіху, – це розвиток освіти і виховання нового покоління на нових світоглядних засадах. Дотримуючись думки, що «дорослых уже тяжко нам зреформувати», публіцист вважав, що вся увага повинна бути звернена до руської (української) дитини, пізнання її здібностей і нахилів, а навчання у школі так слід проводити, щоби враховувалися не лише потреби народу, а й природні можливості, якими наділені молодь і дитина. Адже, наголошував А. Волошин, «для нас дуже важний є вопрос, яким способом можемо подати народу найбільше здоровых, сильных, до тілесної і духовної праці способных громадян и сим обезпечити собі побіду на полю конкуренції з другими народами» [8].

У статті «Наш націоналізм» А. Волошина простежується ще одна його гуманістична думка щодо підпорядкування ідеї національності ідеї справедливості. Посилаючись на заяву Папи Пія XI у її тлумаченні легатом папським кардиналом Пачеллі в Люрді, А. Волошин наводить такі слова св. Отця, що «мир між націями, мир між державами є огрожений [для миру небезпечно. – В. Г.] особливо упадком християнського думання». Тому «ширимо ми дух Христа в громадянстві, дух Христа між народами, щоб ідея національності підчинилася справедливості, щоб любов перемогла ненависть і щоб так настав “мир Христа в царстві Христа”». Тобто подолання занепаду християнського мислення А. Волошин вбачає у ширенні духу Христа між народами, у перемозі любові над ненавистю.

Концепція християнського націоналізму А. Волошина певною мірою споріднена з концепцією християнського націоналізму К. Чеховича, який вважав, що досягти перемоги можна завдяки еволюції християнського світогляду. Зокрема, він зазначав: «Симптоматичною для майбутньої

перемоги християнства теж у сфері теорії і практики націоналізму може бути і та еволюція світогляду, що її перебув ідеолог польського націоналізму Роман Дмовський. З послідовного позитивіста, що не признавав ні релігійної правди, ні її провідної ролі в життю нації, Дмовський стає вкінці послідовним католиком і вказує на фундаментальне значіння релігії для нації і держави» [7, с. 27].

Висновки. Отже, можемо стверджувати, що концепція християнського націоналізму А. Волошина будується передовсім на глибоких християнських і гуманістичних засадах, на любові до ближнього, справедливості і милосерді, на відмові від насильства і вирішенні всіх національних проблем мирним шляхом, який має бути наповнений активною і творчою працею всієї нації. Врешті, як віруюча людина і греко-католицький священик, інших засад він просто не міг дотримуватися. Тому в його концепції і домінує ідея Божої справедливості над національною ідеєю, а християнський націоналізм він вважає до певної міри інтернаціональним, інакше кажучи, загальнолюдським, об'єднаним вселенською любов'ю людей різних націй одні до одних.

1. *Тарасюк В.* Концепція християнського націоналізму в публіцистичній спадщині Августина Волошина / Володимир Тарасюк // *Журналістика : науковий збірник / за ред. М. Сидоренко.* – К. : Ін-т журналістики Київ. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка, 2006. – Вип. 5 (30). – С. 80–84.

2. *Габор В.* Концепція християнського націоналізму Августина Волошина / Василь Габор // *Українська періодика: історія і сучасність : доп. та повідом. одинадцятої Всеукр. наук.-теорет. конф., Львів, 29–30 листоп. 2013 р.* – Львів, 2013. – С. 498–503.

3. *Комариця М.* «Християнський націоналізм» і галицька релігійна преса 20–30-х рр. / Мар'яна Комариця // *Українська періодика: історія і сучасність : доп. та повідом. шостої Всеукр. наук.-теорет. конф., 11–13 трав. 2000 р.* – Львів, 2000. – С. 284–289.

4. *Волошин А.* Наш націоналізм / А. Волошин // *Свобода.* – 1935. – 9 трав. – Ч. 12.

5. *Габор В. В.* Утвердження на Закарпатті українського напрямку та поширення пресою ідей українського націоналізму (За матеріалами закарпатської періодики 20–30-х рр. ХХ ст.) / В. В. Габор // *Збірник праць Наук.-дослід. центру періодики.* – Львів, 1998. – Вип. 5. – С. 351–364.

6. *Щоб усе було ясно...* // *Свобода.* – 1938. – Ч. 16.

7. *Чехович К. І.* Генеза і суть націоналізму. II. Християнський націоналізм / К. Чехович. – Львів, 1939.

8. *Волошин А.* Наша задача / А. Волошин // *Подкарпатська Русь.* – 1925. – Ч. 1.

Подано до редакції 10. 09. 2014 р.

Gabor Vasył. «Our nationalism knows degrees of love, but doesn't know hatred, doesn't know negation of love» (As for the concept of the Christian nationalism of Augustine Voloshyn).

The concept of the Christian nationalism of Augustine Voloshyn, which was reflected in his publications «Our nationalism» and editorials' prefaces, has been analyzed in the paper in comparison with a work of the famous Galician scholar Konstantyn Chekhovych – «I. Genesis and essence of nationalism. II. The Christian nationalism».

Keywords: Augustine Voloshyn, Konstantyn Chekhovych, nationalism, the Christian nationalism, concept, degrees of love, evolution of worldview.

Габор В. В. «Наш национализм знает степеней любви, но не знает ненависти, не знает негации любви» (Особенности концепции христианского национализма Августина Волошина).

В статье проанализирована концепция христианского национализма Августина Волошина, которая отображена в его публикациях «Наш национализм» и редакционных предисловиях, в сопоставлении с трудом известного галицкого ученого Константина Чеховича «I. Генезис и суть национализма. II. Христианский национализм».

Ключевые слова: Августин Волошин, Константин Чехович, национализм, христианский национализм, концепция, степени любви, эволюция мировоззрения.